

07. 09. 2021. МПНТР – Унапређивање ЗАШТИТЕ УЧЕНИКА од трговине људима

Link: <http://www.mpn.gov.rs/unapredijivanje-zastite-ucenika-od-trgovine-ljudima/>

Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у сарадњи са Канцеларијом Савета Европе у Београду, у оквиру пројекта „Превенција и борба против трговине људима у Србији“, израдило је [ревидирану листу индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима.](#)

Ова активност део је напора Министарства на унапређивању и обезбеђивању услова за подстицајно одрастање и развој ученика и заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања.

Трговина људима јесте најтежи и најкломплекснији облик насиља и кривично дело коме деца и млади могу бити изложени, а њено спречавање подразумева интерсекторску сарадњу. Због тога је важно осигурати благовремено откривање могућности да неке дете буде жртва трговине људима. Како би се то постигло неопходно је да наставници, стручни сарадници и тимови у установама образовања и васпитања имају специфична знања и вештине из ове области као и да су им на располагању инструменти за процену ризика и рано откривање потенцијалних жртава трговине децом и младима.

На ревизији индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима радила је посебно формирана Радна група, а потреба за ревизијом је настала на основу анализе употребе постојеће листе индикатора и неопходности да се она унапреди и учини ефикаснијом за коришћење у систему образовања.

Радну групу за ревизију индикатора за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима су чинили представници Министарства унутрашњих послова, Министарства здравља, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, представници Канцеларије Савета Европе у Београду, представници стуковних удружења – Друштва директора школа Србије, Педагошког друштва и Друштва психолога Србије, као и представници испред невладиног сектора – удружења Астра и Атина и наравно представници Министарства просвете, науке и технолошког развоја.

Индикатори су ревидирани у циљу оснаживања запослених у установама образовања и васпитања за рано препознавање и процену ризика да је ученик потенцијална жртва трговине. Обезбеђивање поузданих и специфичних индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су у ризику да постану жртве трговине људима и дефинисање јасних и оперативних процедура поступања у случајевима сумње или сазнања о трговини допринеће унапређивању капацитета система образовања у борби против трговине људима.

У наредном периоду планира се израда приручника и реализација обуке за просветне саветнике ради унапређивања подршке установама образовања и васпитања у примени индикатора и заштити ученика од трговине људима.

Листу индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима можете преузети [овде](#).

Листа индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима

Трговина људима представља најгрубље кршење људских права и једно од најтежих кривичних дела. Систем образовања и васпитања има задатак да обезбеди сигурно и подстицајно окружење за одрастање и развој ученика, као и заштиту од свих облика насиља, злостављања и занемаривања. Трговина људима један је од најсложенијих и најтежих облика насиља којима деца, односно ученици и млади могу да буду изложени.

Улога установа образовања и васпитања у контексту заштите ученика од трговине људима огледа се у:

- реализацији превентивних активности у циљу јачања компетенција за препознавање феномена трговине људима, ризика и начина заштите;
- благовременом препознавању ризика од потенцијалног укључивања ученика у ланац трговине људима;
- благовременој интервенцији ако је ученик већ изложен неком облику трговине људима;
- обезбеђивању подршке ученику у процесу реинтеграције, након што је био изложен неком од облика трговине људима.

Услед свакодневног контакта са ученицима, наставници и стручни сарадници међу првима могу да уоче неке од знакова који указују на повећан ризик или потенцијалну укљученост у неки од облика трговине људима.

Фактори рањивости су важни за разумевање феномена трговине људима, јер најчешће представљају различите облике кршења права детета. Ови фактори представљају ризике који могу да доведу до уласка ученика у ланац експлоатације и због тога захтевају праћење у оквиру установе. Ако се препознају неки од фактора рањивости, непоходна је благовремена реакција установе која подразумева праћење, детаљну процену понашања и ситуације, а по потреби и информисање и укључивање других институција у складу са процедурама прописаним Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (насиље у породици, занемаривање и др). Праћење у оквиру установе подразумева додатно прикупљање информација и пружање подршке ученику. Уколико на пример, ученик често неоправдано касни или изостаје са наставе, односно често на часу није концентрисан, изгледа исцрпљено, малаксало, уочљив је пад школског успеха потребно је прикупити информације и утврдити разлоге таквог понашања и у складу са тим предузети даље мере. Установа је у обавези да препозна и прати факторе рањивости и слабе индикаторе који могу да указују на могућу трговину људима.

Фактори рањивости нису специфични за трговину људима *per se* и могу да буду и у вези са неким другим појавама или стањима на које је установа свакако у обавези да реагује (заштита од насиља и занемаривања, изостајање из школе, проблеми у учењу и др). Примери најчешћих фактора рањивости су: сиромаштво, припадност осетљивим групама, статус мигранта/избеглица, изложеност насиљу и дискриминацији, насиљу у породици, занемаривање потреба ученика, социјална изолација, менталне и физичке сметње ученика, злоупотреба психоактивних контролисаних супстанци, склоност разним видовима антисоцијалног понашања.

Индикатори за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за систем образовања и васпитања представљају смернице које указују на постојање ситуација или околности повезане са феноменом трговине људима.

С обзиром да је трговина људима сложен феномен, не постоје карактеристични знаци или показатељи трговине људима. Већина индикатора може да указује на насиље и занемаривање ученика, породично насиље, физичке и/или менталне сметње и различите облика ризичног понашања ученика. Присуство једног или више индикатора само по себи не мора да указује да је ученик укључен у ланац трговине људима. Центар за заштиту жртава трговине људима¹ врши формалну идентификацију жртава трговине људима, а установе образовања и васпитања имају улогу у процесу прелиминарне идентификације жртава трговине људима. Прелиминарна идентификација се односи на процену постојања ризика да је ученик жртва трговине, али не подразумева верификацију да је ученик жртва трговине људима.

Индикатори се у зависности од интензитета рангирају на индикаторе слабог, умереног и јаког интензитета (1- слаб индикатор, 2- умерен индикатор и 3- јак индикатор):

- 1 – слаби индикатори су општи, указују на постојање одређених потешкоћа, проблема у понашању ученика, а који не морају нужно да указују на трговину људима;
- 2 – умерени индикатори у већој мери указују на трговину људима;
- 3 – јаки индикатори у највећој мери указују на трговину људима.

Индикатори су груписани у следеће области:

1. Понашање ученика
2. Комуникација ученика и однос са другима
3. Физички изглед ученика и начин облачења
4. Здравље ученика
5. Породица и услови живота

У прилогу је дата листа индикатора за прелиминарну идентификацију ученика који су потенцијалне жртве трговине људима. Приликом примене листе индикатора, потребно је означити индикаторе за које се процени да се односе на ученика-цу и предузети даље мере и активности у складу са Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. У складу са Правилником, директор установе је у обавези да, уколико постоји сумња или сазнање да је ученик укључен у било који облик трговине људима, о томе обавести службу надлежну за идентификацију и подршку жртава трговине људима, односно Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и полицију.

Смернице за примену листе индикатора и даље поступање:

- Уколико су идентификовани одређени фактори ризика и/или мањи број слабих индикатора у односу на целокупну листу, потребно је праћење и предузимање мера и активности у оквиру установе у складу са законском регулативом.
- Уколико се идентификују најмање три индикатора у односу на целокупну листу индикатора, без обзира на област и степен интензитета, потребне су консултације са Центром за заштиту жртава трговине ради предузимања даљих мера и активности.
- Уколико се идентификују најмање три индикатора у односу на целокупну листу индикатора (без обзира на област) од којих је један јак индикатор (3 – јак индикатор), потребно је да установа обавести Центар за заштиту жртава трговине људима, надлежни центар за социјални рад и полицију.

¹ Центар за заштиту жртава трговине људима је у зависности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

I ПОНАШАЊЕ УЧЕНИКА

Ученик/ца често касни у школу, изостаје из школе или прекида школовање

1.	Ученик/ца изостаје из школе по више дана, у време сезонских послова на почетку и/или крају школске године.	2
2.	Ученик/ца изостаје из школе дуже време и го празнично и постоје најаве (или наредбе) за напуштање школе.	2

Ученик/ца је неуспешан у школи или има нагли пад у успешности у односу на потенцијал са којим располаже

3.	Уочава се нагли и неочекивани пад успеха ученика/це.	1
4.	Ученик/ца престаје да показује заинтересованост за завршетак разреда, свеједно му је које оцене има.	2
5.	Нови ученик/ца нема основна/елементарна знања неопходна за праћење наставе која одговара његовом календарском узрасту, претходном школовању/типу школе или способностима (нпр. не зна да чита и пише и сл.).	2

Ученик/ца је повучен, изгледа уплашено и када нема видљивог разлога

6.	Ученик/ца изгледа анксиозно у контакту са вршњацима и наставницима.	1
7.	Ученик/ца има велике и/или нагле промене у понашању које се не могу објаснити развојним карактеристикама или кризно/стресном ситуацијом која је школи позната.	2
8.	Ученик/ца престаје да показује интересовање и повлачи се из свих заједничких активности са вршњацима у школи.	2
9.	Ученик/ца избегава физички контакт, тргне се или повлачи када неко покуша да му/joj приђе.	2
10.	Ученик/ца има наглу промену у понашању у присуству одраслих (напослених у школи, родитеља), плаши се, постаје упадљиво мирна/а и ћутљив/а.	3

Ученик/ца предузима активности које за циљ имају прикривање трагова физичких повреда

11.	Ученик/ца не учествује у активностима у којима могу да се уоче/виде, модрице/повреде (нпр. настава физичког и здравственог васпитања, здравствени систематски прегледи и слично понашање).	3
12.	Ученик/ца користи друга средства за прикривање видљивих физичких повреда (одећа која покрива цело тело, тамнији puder, појачана шминка, прикритица/самолепљива тело важа и сл.).	3

Ученик/ца има упадљиве емоционалне реакције у понашању и емоционалним реакцијама

13.	Ученик/ца има бурне и/или неуобичајене реакције (напади љутње и агресивног понашања, импулсивно реагује) без видљивог разлога.	2
14.	Ученик/ца одбија помоћ и реагује интензивном љутњом и бесом када му/joj неко понуди помоћ.	2
15.	Ученик/ца има напете панике, страха.	2

Понашање ученика/це је високо сексуализовано

16.	Ученик/ца има профил на друштвеним мрежама и/или то сексуалне природе, са специфично провокативним фотографијама (својим или туђим).	2
17.	Запослени имају информације да је ученик/ца често мисља сексуалне претеране/ко (промокувитетно понашање ученика/це).	3
18.	Запослени имају информације да ученик/ца „пружа сексуалне услуге“.	3

Ризично понашање ученика/це и понашање које није у складу са узрастом		
19.	Школа има саопштања да је ученица имала један или више абортуса.	2
20.	Ученик/ца често бежи од куће или проводи неколико дана ван куће без објашњења.	3
21.	Ученик/ца не жели да живи са породицом и живи код особа које ни су познате другим родитељима или ученицима.	3
22.	Запослени имају информације да је ученик/ца од стране родитеља/других особа ангажован/а за рад на улици (прокси, брине прозоре на аутомобилима, продаје различите ствари на улици, смира, пова) или на други начин зарађује/стиче корист за родитеља/друге одрасле.	3
23.	Запослени имају информације да је ученик/ца млађи/а од 15 година запослен/а или радно ангажован/а или постоји намера запослења и радног ангажовања ученика/це.	3
24.	Запослени имају информације да је ученик/ца са 15 или више година неlegalно запослен/а или радно ангажован/а на опасним пословима, односно експлоатисан/а кроз најгоре облике децијег рада.	3
25.	Запослени имају информације да ученик/ца учествује у вршењу кривичних дела и прекршаја (крађа, поседовање наркотика и др).	3
26.	Ученик/ца је покушао/ла самоубиство или има намеру да изврши самоубиство.	3
II КОМУНИКАЦИЈА УЧЕНИКА/ЦЕ И УСПОСТАВЉАЊЕ ОДНОСА СА ДРУГИМА		
	Ученик/ца тешко успоставља односе и нема блиске пријатеље међу вршњацима	
27.	Ученик/ца нагло, или надам без видљивог разлога мења успостављен однос према вршњачкој групи.	1
28.	Ученик/ца нагло прекида постојеће односе на друштвеним мрежама (и ослучује се из одељењских и вршњачких група, затвара друштвене мреже).	2
29.	Ученик/ца не успоставља контакте и/или не комуницира са вршњацима/наставницима без присуства друге одрасле особе.	3
Ученик/ца је у друштву са непознатим или значајно старијим особама		
30.	Ученик/ца средњошколског узраста је са дечком/девојком који је значајно старији.	1
31.	Ученик/ца основношколског узраста је са дечком/девојком који је значајно старији.	2
32.	Ученик/ца живи у кампери кој саједница.	3
33.	Ученик/ца је често у друштву непознатих старијих особа.	3
34.	У друштву ученика/це су често друге особе које се тако понашају да изгледа као да га/је прате.	3
Ученик/ца је често несигуран/а и збуњен/а у комуникацији		
35.	Ученик/ца се плаши да говори, прави дуге паузе у говору, делује збуњено и уплашено.	1
36.	Ученик/ца даје опречна, неконзистентна, неопишне информације и непотпуне изјаве.	1
37.	Ученик/ца мења исказе и аповољена питања везана за одређене догађаје.	2
38.	Ученик/ца не жели да сарађује, разговара са наставницима и запосленима у школи, школским полицијцем, нити да пружи било какве одговоре и/или даје врло штуре одговоре у вези са дешавањима ван школе (са ким проводи слободно време, о саједници у којој живи и др).	2

Ученик/ца користи изразе и говори о темама које нису карактеристичне за узраст		
39.	Ученик/ца говори о честим путовањима на различите destinacije и провону, што није у складу са узрастом ученика/це.	3
40.	Ученик/ца говори о веридби, односно женидби/удаји и да одлази из места у којем живи.	3
41.	Ученик/ца говори о томе да ће ускоро живети у луксузу и/или о тачнијим местима у којем живи, ослањајући се на пријатеље/познанике.	3
III ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕДУЧЕНИКАЦЕ И НАЧИН ОБЛАЧЕЊА		
Ученик/ца у погледу облачења и изгледа одudara од својих вршњака		
42.	Ученик/ца се не облачи у складу са временским приликама, погодовањима (нема јакну, топле ципеле).	1
43.	Гардероба ученика/це је прљави и неуредна, генерално одaje утисак негијенске запуштености.	1
44.	Ученица се облачи изражено еротично (јакешмица, изражен деколте, веома кратке сукње и мајице, уске панталоне и др.) што није очекивано за ученика/це.	2
45.	Ученик/ца стално носи гардеробу која покрива цело тело супротно временским приликама (не узимајући у обзир одевање/облачење које је у складу са религијском припадношћу ученика/це).	2
Долazi до нагле промене у облачењу и изгледу ученика/це		
46.	Ученик/ца одједном почиње да носи скупу гардеробу, скупоцене предмете за личну употребу (телефон, сат, накит) или да носи доста новца.	3
47.	Ученик/ца одједном престаје да води рачуна о физичком изгледу, постаје неуредан, атакан.	3
48.	Ученик/ца доноси у школу гардеробу/шминку/обућу непримерену узрасту и школском амбијенту/контексту у сврху проклачења после завршене наставе.	3
IV ЗДРАВЉЕ УЧЕНИКАЦЕ		
Ученик/ца је лошег здравственог статуса уз присутност неубичајених здравствених тегоба		
49.	Ученик/ца је лошег општег здравственог стања, неуредан/а.	1
50.	Ученик/ца се често и/или у континуитету жали на болове у стомаку, главобоље или друге тегобе које не могу да се доведу у везу са хроничним тегобима/болестима ученика/це.	2
51.	Ученик/ца дужи временски период, у континуитету (више од 30 дана) изгледа изражено исцрпљено, неадекватно и малаксало.	3
Ученик/ца има неспецифичне повреде или знакове, које могу бити карактеристичне за физичко насиље		
52.	На ученику/ци су видљиви трагови самопокретивања и/или покретивања (трагови/ожлјци и опекотина, посекотина, вишеструке модрице и друге сличне повреде).	3
53.	Ученик/ца има повреде костију, поломљене зубе, потупану косу и друге сличне повреде.	3
54.	Ученик/ца даје нелогична објашњења настанима повреде/не пружа детаљније информације о изгледу повређивања.	3
Ученик/ца показује знаке поседања и употребе психоактивних контролисаних супстанци		
55.	Ученик/ца показује знаке употребе алкохола и дроге (црвене се/црвене очи, тресе се, ученик/ца се понаша неадекватно срећно и када за то нема видљивог разлога и сл.).	2

56.	Ученик/ца поседује психоактивне контролисаних супстанце које није прибавио за поседовање лекаром од рецепта.	2
57.	Ученик/ца користи психоактивне контролисаних супстанце које добија или набавља од других.	3
У ПОРОДИЦА УЧЕНИКАЦЕ И УСЛОВИ ЖИВОТА		
Родитељи нису заинтересовани за образовање, понашање и здравље ученика/це		
58.	Родитељи не показују интересовање за образовање, понашање и здравље ученика/це.	2
59.	Родитељи често мењају окупацију и школу коју ученик/ца похађа.	2
60.	Родитељи се не одзивају на позив школе и не сарађују, наставници/одредени старији не може да успостави сардачки однос.	2
61.	Родитељи показују немарност у случају кашњења/остајања ученика/це са наставе (родитељ често не зна да ученик/ца ни остаје са наставе, ако зна о томе не обавештава школу и не предузима ништа поводом тога).	2
62.	Ученик/ца стално доводи и из школе одводи особе које нису родитељи ученика/це или нису познате наставницима и/или одбијају да се представе.	3
Понашање родитеља у школи је непримерено		
63.	Родитељи се непримерено понашају током боравка у школи (насилни супрема ученицима, запосленима, другим родитељима; долазе у школу под утицајем психоактивних контролисаних супстанци, у алкохолisanом стању и др).	1
64.	Родитељ или друга особа контролише слободно кретање и социјалне контакте ученика/це (стално присуство друге особе, ученика/це стално доводе и одводе из школе).	3
Особа која се представља одговорном за ученика/цу својим изгледом и понашањем не утиче позитивно код запослених у школи		
65.	Изглед или понашање особе која брине о ученику/ци је неуобичајено или не утиче позитивно на запослене у школи.	1
66.	Особа која се представља одговорном за ученика/цу нема доказ да је родитељ или законски заступник.	3
67.	Школа има сазнање да су родитељи укључени у противзаконите/криминалне активности (напоно треба продаја психоактивних контролисаних супстанци, проституција и др).	3
У породици ученика/це су присутни конфликти, сумња се на насиље у породици		
68.	Свађе и сукоби учествују у породици.	1
69.	Родитељи су насилни према ученику/ци.	2
70.	Иако ученик/ца живи контакт са ужом породицом, особа код које ученик/ца живи му то онемогућава и не дозвољава.	3
71.	Запослени имају информације да родитељи приморавају ученика и/или рад, да пружа непримерене/незаконите услуге или да учествује у противзаконитим/криминалним активностима.	3